

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

УДК 658.849
JEL M310, M390

Виноградчий В.І.²¹

Київський міжнародний університет (Київ, Україна)
[http:// orcid.org/0000-0002-3459-9272](http://orcid.org/0000-0002-3459-9272)

Базака Л.В.²²

Київський міжнародний університет (Київ, Україна)

Грязнова Д.О.²³

Київський міжнародний університет (Київ, Україна)

Шостак Ю.В.²⁴

Київський міжнародний університет (Київ, Україна)

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ЕЛЕКТРОННОЇ ТОРГІВЛІ В УКРАЇНІ

У статті розкрито основні риси та переваги електронної торгівлі; доведено необхідність державного регулювання цієї сфери; проаналізовано динаміку розвитку електронної торгівлі в Україні за останні роки.

Ключові слова: інформаційні технології, інформаційні системи, інтернет-економіка, електронна комерція, глобальна система.

ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ ЭЛЕКТРОННОЙ ТОРГОВЛИ В УКРАИНЕ

В статье раскрыты основные черты и преимущества электронной торговли; доказана необходимость государственного регулирования данной сферы; проанализирована динамика развития электронной торговли в Украине за последние годы.

Ключевые слова: информационные технологии, информационные системы, интернет-экономика, электронная коммерция, глобальная система.

PROSPECTS OF ELECTRONIC COMMERCE DEVELOPMENT IN UKRAINE

Main characteristics and advantages of electronic trade are defined; necessity of government regulation in this field is proved; dynamics of electronic trade's development in last years in Ukraine is analyzed.

Keywords: information technologies, information systems, Internet economy, e-commerce, global system.

Актуальність проблеми. Застосування сучасних інформаційних технологій у бізнесі формує нові напрямки в глобальній системі координат світової економіки. Цей

²¹*Виноградчий Віктор Іванович, доктор економічних наук, доцент, декан економічного факультету, Київський міжнародний університет (Київ, Україна).*

²²*Базака Лілія Василівна студентка магістратури, економічний факультет, Київський міжнародний університет (Київ, Україна).*

²³*Грязнова Дар'я Олександрівна студентка магістратури, економічний факультет, Київський міжнародний університет (Київ, Україна).*

²⁴*Шостак Юлія Володимирівна студентка магістратури, економічний факультет, Київський міжнародний університет (Київ, Україна).*

напрямок нині прийнято називати інтернет-економікою. Інтернет дає можливість вітчизняним компаніям вийти на світовий ринок, розширює канали збуту, поєднує постачальників і покупців у єдину систему. Обороти електронної торгівлі становить такі значні суми, що ігнорувати або применшувати значення цього щодо нового сектору економіки не можна. Ведення великомасштабного бізнесу в сучасних умовах без використання інформаційних технологій неможливе. Для малого й середнього бізнесу Інтернет дає прекрасну можливість для просування. Безумовно, Україна ще дуже відстає в розвитку й поширеності електронної торгівлі від розвинених країн, що пояснюється певними причинами. Саме тому виняткового значення слід надати перспективам й умовам ефективного функціонування Інтернет-економіки й тим перевагам, які вона дає окремому підприємству і національній економіці в цілому.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематикою розвитку інтернет-комерції займалися такі вітчизняні та зарубіжні науковці: В.В. Ковтунець, В.В. Царьов, А.А. Кантарович, Д. Еймор, Е. Лоуренс, Б. Корбитт тощо. Окремим питанням електронної торгівлі у вітчизняній та зарубіжній літературі також приділяється увага. Серед зарубіжних авторів у цій сфері знань найбільш відомі Д. Джонсон, Д. Вуд, Д. Вордлоу. Серед російських та українських учених цією проблемою займалися А.М. Гресь, В.В. Мазурик, І.А. Петропавлов та інші. Однак визначенню перспектив розвитку електронної торгівлі, а також розробці нових науково-практичних рекомендацій, орієнтованих на державну підтримку онлайн-суб'єктів торговельної сфери, приділяється недостатня увага.

Постановка мети. Мета дослідження полягає у виявленні специфіки розвитку електронної торгівлі в умовах сучасної економіки України. Для досягнення цієї мети необхідно розв'язати такі завдання:

- виявити специфіку поведінки суб'єктів інтернет-торгівлі в сучасній Україні;
- показати основні переваги та вигоди, яких надає економіці електронна торгівля;
- визначити основні напрямки державного регулювання інтернет-економіки.

Результати дослідження. Електронна торгівля не є новим явищем. У цілому електронна торгівля може бути визначена як здійснення угод (тобто купівлі й продаж товарів і послуг або переговори щодо купівлі й продажу) за допомогою електронних грошей або через електронні мережі.

Упродовж багатьох років компанії обмінювалися діловою інформацією за допомогою різних мереж зв'язку, але всі вони були частинами мережі. Інтернет дав можливість вбудувати електронну торгівлю в комплексну мережу комерційної діяльності, яка здійснюється у світовому масштабі з постійно зростаючою кількістю учасників. Для традиційної електронної торгівлі мережа є засобом передачі даних; для електронної торгівлі мережа є ринком здійснення угод. До електронної торгівлі в широкому значенні (як до сфери цифрового господарства) належать:

- глобальний електронний маркетинг, у тому числі просування традиційних товарів і послуг;
- електронна комерція у вузькому значенні – це торгівля «невловимими» товарами, які можуть передаватися в цифровій формі або оплата яких може відбуватися в цифровій формі (інформація в текстовій, графічній або звуковій формах);
- віддалені послуги (послуги, пов'язані з консультуванням, юридичною й бухгалтерською підтримкою тощо, які можуть надаватися на відстані);
- дистанційна робота (організація «розподілених офісів», в яких спільно працюють люди, що перебувають у різних приміщеннях, містах і навіть країнах).

Ринок інтернет-торгівлі України перебуває на етапі бурхливого розвитку. За останні 10 років кількість інтернет-магазинів у країні зросла приблизно в 60 разів, а оборот онлайн-торгівлі перевищив 1 млрд дол. 2019 року приблизно 18,5% обсягу української роздрібно-торгівлі припадали на покупки у «світовій павутині». Початок становлення електронної комерції прямо пов'язаний із появою й розвитком Інтернету. До 2000-х років глобальна мережа в Україні майже не розвивалась, а більшість населення

навіть не підозрювала про її існування. У 2000 р. у країні налічувалося тільки 200 тисяч користувачів Інтернету. Високі ціни доступу разом із низькими швидкостями були нездоланим бар'єром для розвитку он-лайн торгівлі. У 2000 р. в Україні діяло всього близько 100 інтернет-магазинів. Однак у наступні роки ситуація почала змінюватися. Уже до середини 2000-х років Інтернет перестав бути екзотикою для українців: у 2015 р. аудиторія уанету перевищила 5 млн користувачів. Це й стало основою для динамічного розвитку онлайн-торгівлі. У 2015 р. кількість інтернет-магазинів виросла в п'ять разів і досягла 5000, а в 2019 ця цифра перевищила 10000 [1].

Інтернет-магазини в Україні мають певні особливості, що відрізняють їх від закордонних аналогів. На відміну від США та Європи, де до списку провідних онлайн-магазинів часто входять філії реально існуючих, в Україні найбільшою популярністю користуються повноцінні віртуальні ресурси електронної комерції. Наприклад, один із лідерів роздрібною торгівлі в Україні – «Фокстрот» – не входить до десятки найбільших віртуальних магазинів. А рейтинг найпопулярніших торговельних онлайн-ресурсів очолює супермаркет Rozetka. Торговельних суб'єктів, річний товарообіг яких перевищує 1 млн дол., налічується в Україні приблизно сто. Проте зростання обороту інтернет-торгівлі в Україні істотно перевищує темпи розвитку традиційної, тому частка товарів, куплених у мережі, неухильно зростає. У другій половині 2000-х років обсяг віртуального шопінгу щорічно збільшувався у 1,5...2 рази. Такі показники вдвічі вище російських. У підсумку, скромні 100 млн дол. перетворилися за п'ять років на 1 млрд дол. 2019 році.

Наприклад, сукупний роздрібний товарообіг у країні дорівнює 29 млрд дол. [3]. З огляду на те, що місячна аудиторія глобальної мережі впевнено перевищила 10 млн осіб, мова може йти про величезний потенціал. За даними американських дослідників, електронна торгівля товарами народного споживання є вигідною за умови, що користувачами Мережі є не менше 12% населення країни, а потенційним покупцем в онлайн-магазині є кожен четвертий активний користувач.

Об'єктом купівлі 2019 року стали не лише товари (комп'ютери, побутова техніка, квитки на концерти й транспорт), але й різні послуги – реклама, хостинг, он-лайн-ігри. Одночасно трохи зменшилася частка книг, фільмів та музики на CD- і DVD-носіях, медикаментів, спортивних товарів. Маркетингові дослідження показують, що купують в Інтернеті переважно товари середньої цінової категорії. Продукти не користуються попитом, оскільки мають властивість швидко псуватись. Наддорогі речі просто побоюються купувати через світову павутину. Середній розмір однієї покупки істотно варіюється. Вартість чека в середньому коливається в межах 100–200 доларів. Однак спостерігається чітка тенденція до його збільшення. Усе більше покупців зважується робити дорогі покупки, тоді як кількість дрібних зменшується.

Порівнюючи з провідними країнами Європи, значимо, що 2019 року європейський покупець у середньому витратив на покупки в інтернет-магазинах 2072 євро, купивши при цьому 25 речей. За прогнозами фахівців, 2020 року європейський покупець у середньому витратить в Інтернеті 2226 євро [4]. Відповідно до проведеного мережним виданням "Rynok.biz" дослідження структура покупок в українському Інтернеті виглядає так: більшість респондентів повідомили, що купують через Мережу комп'ютерну та побутову техніку, мобільні телефони, оргтехніку, книги, пристрої мультимедіа. До того ж, за різноманітністю асортименту та цінами інтернет-магазини становлять серйозну конкуренцію звичайним магазинам і навіть торговельним мережам. Незважаючи на несприятливий економічний клімат, інтернет-торгівля і в Європі залишається одним з найбільш швидкозростаючих ринків.

Стрімке зростання електронної торгівлі та її вплив на українське суспільство й економіку викликає потребу в ефективному державному регулюванні даної сфери. В електронній торгівлі зацікавлені різні сфери бізнесу, тому необхідна координація діяльності багатьох регулювальних органів і органів влади: від податкових структур до

органів керування поштовим зв'язком і телекомунікаціями. Електронна торгівля має принести українській економіці й суспільству такі вигоди: інвестиції, дохід від експортних операцій, підвищення заробітної платні, а також збільшення бази оподаткування. Розвиток електронної торгівлі впливає на структуру й функціонування українського ринку праці. У всьому світі електронна торгівля ставала потужним імпульсом до створення нових робочих місць. Завдяки електронній торгівлі в Україні істотно збільшиться обсяг зайнятості за двома такими спеціальностями: технічні програмісти й сервіс-провайдери.

З розвитком електронної торгівлі українська робоча сила зможе швидко й ефективно адаптуватися з урахуванням необхідних змін, що має викликати зростання доходу на душу населення, збільшити розмір оподаткованої бази, а також знизити подальший від'їзд фахівців за кордон. Потреба в службі щодо роботи з клієнтами, яка викликана розвитком електронної торгівлі, є ще однією сферою широкомасштабного створення нових робочих місць в Україні. Необхідність у створенні подібних служб також може стати стимулом для створення цілої галузі таких послуг. Фінансовані приватними особами й урядом програми розвитку цих послуг забезпечать Україні як ринок кваліфікованих технічних фахівців, так і орієнтований на клієнта ринок праці. Розвиток електронної торгівлі багаторазово збільшує потенціал експорту товарів і послуг. Зі зміцненням позицій національної промисловості й підвищення якості товарів українські компанії зможуть розповсюджувати власну продукцію також і в інших країнах. Це сприятиме посиленню національних підприємств, збільшенню бази оподаткування й доходів держави від збору податків і мита.

Електронна торгівля допомагає малим і середнім підприємствам конкурувати з більшими підприємствами, даючи їм можливість отримати ширший ринок споживачів і допомагаючи знайти способи зменшення витрат. У США, наприклад, малі підприємства, що використовували Інтернет, зростали на 46% швидше. Розвиток малих підприємств підкріплює економічний розвиток, а в підсумку відбувається економічне зростання, розширення бази оподаткування й попиту на супутні послуги. Електронна торгівля також долає традиційні бар'єри бізнесу: територіальну віддаленість і нестачу інформації щодо можливостей ринку. Компаніям уже не потрібно підтримувати зайвий персонал або здійснювати більші капіталовкладення в розвиток фахівців. Віртуальні магазини й контактні адреси в Інтернеті дозволяють наблизити місця зберігання товарів до місця їхнього безпосереднього виробництва, тим самим прискорюючи поширення товарів і зменшуючи пов'язані з цим витрати. Інтернет і електронна торгівля збільшують рекламні можливості.

Ще одним позитивним моментом для України є те, що електронна торгівля дозволяє здійснювати низку таких робіт як розробка програмного забезпечення й технічні послуги, безпосередньо за місцем перебування консультантів, а не в тій країні, у якій потрібні відповідні послуги. Це полегшить продаж українських послуг, які до останнього часу значно відставали через обмеження, пов'язані з пересуванням фізичних осіб. Також інтернет-економіка створить в Україні значну кількість супровідних підприємств. Це викликано потребою в апаратному комп'ютерному забезпеченні й послугах менеджерів, серед іншого в забезпеченні безпеки, бухгалтерському забезпеченні й обслуговуванні клієнтів. Переваги електронної торгівлі очевидні: український уряд, підприємства та споживачі набудуть більшої вигоди від розвитку електронної торгівлі. Проте важливо зазначити, що розвиток електронної торгівлі не обходиться без потенційних ризиків, серед яких шахрайство, ухилення від оподаткування, недотримання конфіденційності, порушення прав інтелектуальної власності, хоча ці ризики характерні й не тільки для електронної торгівлі. Незважаючи на те, що ці ризики реальні й потенційно вони можуть ускладнюватися з розвитком електронної торгівлі, урядам багатьох країн вдається регулювати їх так, щоб не заважати розвитку електронної торгівлі. Збільшення доходів від податкових надходжень може стати однією з багатьох прямих переваг. Для того, щоб

розширити базу оподаткування, Україна має вирішити кілька питань. Першим із них є підтримка балансу між збереженням бази оподаткування за наявності електронних угод, що не відстежуються, та одночасним стимулюванням розвитку електронної торгівлі на місцевому рівні. Застосування електронних угод створює багато труднощів для чинних податкових органів через анонімність електронної торгівлі, неможливість відстежити угоди. Незважаючи на те, що ці проблеми допоки ще далекі від розв'язання, більшість із них чітко визначені. Загальні принципи оподаткування не повинні перешкоджати електронній торгівлі, а мають служити створенню сприятливішого клімату для її розвитку.

У розвинених країнах світу дотримуються таких принципів оподаткування електронної торгівлі:

- оподаткування електронних торговельних угод має носити нейтральний характер порівняно з оподаткуванням аналогічних неелектронних угод;
- уряд не повинен вводити або застосовувати нові податки до електронної торгівлі або інших форм угод, що укладаються через Інтернет;
- система оподаткування має бути простою і прозорою, легкою для виконання;
- оподаткування електронної торгівлі має відповідати загальноприйнятим міжнародним принципам.

Висновки. Для України електронна торгівля відкриває нові перспективи. Діяльність державних та адміністративних органів має вирішальне значення для розвитку електронної торгівлі в Україні й набуття тих переваг, які можна отримати за її допомогою: доступ до експортного ринку, робочі місця для кваліфікованої робочої сили, доступ до інвестиційного капіталу, а також збільшення податкових надходжень від застосування електронних платежів. Для того, щоб скористатись усіма цими перевагами, потрібно здолати різноманітні перешкоди на шляху ефективного розвитку електронної торгівлі в Україні.

Бібліографічний список

1. Ананьев О.М. Напрями розвитку сучасного електронного бізнесу. *Торгівля, комерція, підприємництво*. 2019. Вип. 6.
2. Апопій В.В. Інтернет-торгівля: проблеми і перспективи розвитку. *Регіональна економіка*. 2019. №1. С. 25.
3. Електронна комерція: навч. посіб. / Береза А.М., Козак І.А., Левченко Ф.А. та ін. Київ: КНЕУ. 2017. 326 с.
4. Задрака В.К., Олексюк О.О. Методи захисту фінансової інформації: навч. посібник. Тернопіль, Збруч. 2016.
5. Комп'ютерні мережі. Буров Є.; за ред. В. Пасічника. 2-ге вид., оновл. і доповн.; Львів: БАК, 2017.
6. Кормич Б.А. Інформаційна безпека: організаційно-правові основи: навч. посібник. Б.А. Кормич; Київ: Кондор, 2016.
7. Кравець В. Інтернет-комерція в Україні. В. Кравець *Вісник НБУ*. 2017. №3. С. 9.
8. Меджибовська Н. Перспективи розвитку електронного бізнесу в Україні. *Економіка України*. 2018. № 6. С. 31–36.

References

1. Ananayev O.M. Napriamy rozvytku suchasnoho elektronnoho biznesu. *Torhivlia, komertsii, pidpriemnytstvo*. 2019. Vyp. 6.
2. Apopij V.V. Internet-torgivlya: problemy i perspektivi rozvitku. *Regional'na ekonomika*. 2019. №1. S. 25.
3. Elektronna komertsii: navch. posibnyk / Bereza A.M., Kozak I.A., Levchenko F.A. ta in. Kyiv: KNEU, 2017. 326 s.

4. Zadrhaka V.K., Oleksiuk O.O. *Metody zakhystu finansovoi informatsii: navch. posibnyk.* Ternopil, Zbruch, 2016.
5. *Kompiuterni merezhi.* Burov Ye.; za red. V. Pasichnyka. 2-he vyd., onovl. i dopovn.; Lviv: BAK, 2017.
6. Kormych B.A. *Informatsiina bezpeka: orhanizatsiino-pravovi osnovy: navch. posibnyk.* Kyiv: Kondor, 2016.
7. Kravets V. *Internet-komertsiiia v Ukraini. Visnyk NBU.* 2017. № 3. S. 9.
8. Medzhybovska N. *Perspektyvy rozvytku elektronnoho biznesu v Ukraini. Ekonomika Ukrainy.* 2018. № 6. S. 31–36.

AUTHOR'S ABSTRACT

JEL M310,M390

Vinogradchy V.²⁵

Kyiv International University (Kyiv, Ukraine)

<http://orcid.org/0000-0002-3459-9272>

E-mail: vvictor49@ukr.net

Bazaka L.²⁶

Kyiv International University (Kyiv, Ukraine)

Gryaznova D.²⁷

Kyiv International University (Kyiv, Ukraine)

Shostak Yu.²⁸

Kyiv International University (Kyiv, Ukraine)

PROSPECTS OF ELECTRONIC COMMERCE DEVELOPMENT IN UKRAINE

Objective. The application of modern information technologies in business forms new directions in the global coordinate system of the world economy. This area is now called the Internet economy. The Internet enables domestic companies to enter the world market, expands sales channels, connects suppliers and buyers into a single system. E-commerce turnover is so significant that it cannot be ignored or underestimated in relation to the new sector of the economy.

Methods. The purpose of the study is to identify the specifics of the development of e-commerce in the modern economy of Ukraine. To achieve this goal, you need to solve the following tasks:

- identify the specifics of the behavior of e-commerce entities in modern Ukraine;
- show the main advantages and benefits of e-commerce;
- to determine the main directions of state regulation of the Internet economy.

Results. The rapid growth of e-commerce and its impact on Ukrainian society and economy calls for effective government regulation in this area. Different areas of business are interested in e-commerce, so it is necessary to coordinate the activities of many regulators and

²⁵ *Vinogradchyi Victor, Doctor in Economics, Associate Professor, Dean of Economic Faculty, Kyiv International University (Kyiv, Ukraine)*

²⁶ *Bazaka Liliia, Student of the Master's Degree, Economic Faculty, Kyiv International University (Kyiv, Ukraine)*

²⁷ *Gryaznova Daria, Student of the Master's Degree, Economic Faculty, Kyiv International University (Kyiv, Ukraine)*

²⁸ *Shostak Yuliia, Student of the Master's Degree, Economic Faculty, Kyiv International University (Kyiv, Ukraine)*

authorities: from tax authorities to the management of postal services and telecommunications. E-commerce should bring the following benefits to the Ukrainian economy and society: investment, income from export operations, higher wages, and an increase in the tax base. The development of e-commerce affects the structure and functioning of the Ukrainian labor market.

Scientific novelty. Another positive point for Ukraine is that e-commerce allows for a number of tasks such as software development and technical services, directly at the location of the consultants, and not in the country where the relevant services are needed. This will facilitate the sale of Ukrainian services, which until recently lagged far behind due to restrictions on the movement of individuals. Also, the Internet economy will create a significant number of related companies in Ukraine.

Practical significanse. E-commerce opens new prospects for Ukraine. The activities of state and administrative bodies are crucial for the development of e-commerce in Ukraine and the acquisition of the benefits that can be obtained through it: access to the export market, jobs for skilled labor, access to investment capital, as well as increasing tax revenues electronic payments. In order to reap all these benefits, it is necessary to overcome various obstacles to the effective development of e-commerce in Ukraine.